

Proč lidé naší doby potřebují mýty?¹

Miloslav Petrušek

Mýty jsou veřejnými sny.
A sny jsou soukromými mýty.

J. Campbell, *Síla mýtu*, 1994

O tom, že lidé naší, tedy pozdně moderní, postmoderní a postindustriální doby, mýty potřebují, není třeba snášet důkazy. Důkazy jsou podány faktem, že „kulturní průmysl“, zejména ovšem film, televize, populární časopisy, ale také – stále ještě – literatura a filozofie (a přirozeně celá sféra politická), produkuje neustále a trvale nové a nové mýty. Jen ilustrativně – jde na jedné straně o tzv. velké mýty, které plní legitimizační funkce (zdůvodňují určité zejména politické postoje), například o znovuzrozené nacionalistické mytologie, o tzv. personifikační mýty (plní tutéž funkci, ale prostřednictvím mýtů o „velkých osobnostech“), například mýty o Leninovi, nebo o Hitlerovi, ale i kennedyovský mýtus nebo mýtus o Che Guevarovi, na druhé straně jde o „malé mytologie“, které produkuje reklama a které velice často ovšem pracují s personifikací také (a zase – s personifikací konkrétní, například mýtus Marilyn Monroe nebo mýtus Madonny, a s personifikací anonymní, viz například řada reklamních šotů s efemérními hrdiny z oblasti pop music, show byznysu, „modelingu“ atd.).

Někteří autoři mluví o tom, že 20. století se *poněkud paradoxně* stalo stoletím masového návratu mýtu, že se stalo epochou „remytologizace“, epochou, v níž došlo k znovuzrození nebo k obrození mytologických přístupů snad ve všech oblastech evropské (a americké) kultury.

Paradoxní vztah mýtu a vědy

Nejprve – proč však „*poněkud paradoxně*“, jestliže víme a máme za dostatečně doložené, že všechny nám známé civilizace a kultury měly své mýty, tvořily mýty, bouraly je a znovu tvořily stále nové? Proč by právě naše vlastní civilizace či kultura měla být výjimkou z tohoto – zdánlivě či skutečně obecného – trendu, z této generální lidské tendence k mýtotvorbě?

Podle některých (a v jistých kruzích převládajících) představ proto, že mýtus je od jisté doby kategoricky postaven do protikladu k vědě, která je přece jen – a i to je doložitelné – velmi specifickým produktem evropského myšlení. Jenom evropská myšlenková tradice totiž vytvořila osobitý způsob výkladu světa a dějin, který je důsledně a jednoznačně (ale také důsledně jednostranně) opřen o rozum a všemocnou metodu. Vědecké poznání, které se legitimizovalo především tím, že nabídlo lidstvu dosud netušené možnosti technické, jež našly svůj výraz v postupném, ale radikálním růstu životní úrovně, bylo postaveno na vrchol lidských poznávacích „mohutností“: není mocnějšího nástroje poznání přírody (a společnosti), než je poznání vědecké. Rozum a vědecká metoda tak v Evropě a posléze v Americe (tedy v euroamerickém kulturním okruhu) nabývají zvláštních privilegií proti poezii a umění, proti intuici a vůli, ale zejména proti náboženství a mýtu.

---

¹ Vyšlo v: *Film a mytologie* – sborník textů k cyklu 28. Letní filmové školy v Uherském Hradišti 2002.

Od samého počátku moderní vědy (tj. vědy tzv. karteziánské) se vede usilovný boj proti přeludům a iluzornosti náboženského, mytického a každého jiného předvědeckého, mimovědeckého, nevědeckého, paravědeckého či pseudovědeckého „poznání“, které není pokládáno za plnohodnotné. Je tomu tak proto, že toto mimovědecké poznání téměř nikdy (ba vlastně vůbec nikdy) nenabízí to, co nabízí karteziánská věda ve svém posledním důsledku, totiž nejen poznání, ale především aplikované vědění, vědění prakticky použitelné, vědění, které se stává „mocí“, vědění, které přetváří přírodu, nabízí neuvěřitelnou paletu léčiv, je způsobilé zasahovat do lidské genetické výbavy, vědění, které člověka vyslalo do kosmu, navrhlo alternativní energetické zdroje atd., atd.

To samo o sobě je nesporná pravda: jiné civilizace a kultury sice vytvořily své vlastní, osobité prostředky poznávání (a výkladu) světa, nevytvořily však Vědu v „našem“ slova smyslu a vlastně nikdy se radikálně nepostavily proti náboženství a mýtu. Evropská civilizace je tedy od jisté doby (nepochybně a viditelně od konce 18. století) programově „scientistická“ (scientia = věda) a protimytická. Věří totiž, že mýtus opravdovému poznání světa brání a že je s tedy s vědou v rozporu.

Tuto představu sdílel stejně tak Comte, zakladatel sociologie, jako Marx, zakladatel „vědeckého socialismu“, či Masaryk, zakladatel československého státu. Ale všichni z problému vztahu vědy a mýtu (náboženství, teologie atd.) měli těžkou hlavu: věda se sice pokusila stavbu mýtu rozbořit, ale nikdy a nikde se jí to nepovedlo úplně. Co se jí však nepodařilo zejména, je vysněné nahrazení „mytického“ obrazu světa „vědeckým obrazem“, nikdy se jí nepodařilo vytvořit „úplný názor světový založený na vědě“ (Masaryk).

Ale je vůbec možné takový „úplný názor na svět“ založit jen a jen na vědě? Může vědecké poznání uspokojit všechny základní lidské potřeby? Není víra ve všemocnost vědy stejným mýtem, jako je sama víra v mýty a mytologické soustavy? Není ve sporu vědy a mýtu zabudován rozpor, který je de facto neřešitelný? Nenechává věda vždycky jakési volné místo „ne-vědě“, tedy poznání mimovědeckému a názoru na svět, který není čistě racionální a v úplnosti rozumově zdůvodněný? A není tento volný prostor, prostor „nepokrytý“ (módně bychom řekli: dosud nekolonizovaný) vědou, vždycky otevřený pro mýtus právě proto, že věda sama zůstává vždycky a programově otevřená, „neúplná“, nehotová? Ale co když je v povaze a přirozenosti člověka mít k dispozici něco úplně hotového, úplně uzavřeného, všeobjímajícího a nesporného?

Tento základní paradox – totiž rozpor mezi vědou, která prokazatelně umožňuje člověku „západní civilizace“ žít životním způsobem dosud nebývale bohatým po všech myslitelných stránkách, a mezi potřebou mít po ruce úplný a hotový výklad světa, který věda nikdy nabídnout nemůže, je základem pozdně moderní mýtvorby.

Mýty v době moderní a postmoderní

Je stejně laciné „postmodernisticky“ plivat po vědeckém poznání a euroamerické civilizaci (vyrůstající z „prométheovského“ mýtu) jako plivat po postmoderním myšlení, jež se nechce spokojit s „čistou racionálitou“ a privilegovaností rozumu. To první plivnutí (plivnutí po „modernitě“ jako snůšce všeho zla, které nemohlo vyústit v nic jiného než v Osvětím a gulag) je nejen výslednicí zklamání z toho, kam až nás může zavést „pýcha rozumu“, je nejen výrazem vědomí, že téměř každý vědecký objev je zneužitelný (a téměř vždycky také zneužit byl – tiskařským strojem, střelným prachem a dynamitem počínaje a atomovým jádrem a genetickou informací konče), ale také důsledkem určitého životního způsobu, který ve své zdánlivě svébytné bohatosti a pestrosti už

nevyžaduje vlastně žádné úsilí, žádnou tradiční ctnost, žádnou askezi, ba žádný „řád“. To druhé plivnutí, plivnutí po postmodernismu, je výrazem scientistické jednostrannosti, která stále ještě věří, že co věda neví dnes, bude vědět zítra a co nevyřeší hned, vyřeší později. Je to víra v tzv. princip hodináře: stejně jako pokazené hodinky může solidně opravit jenom hodinář („laik“ je může spravit nanejvýš náhodou, spíše však je může úspěšně zničit), může i nápravu věcí lidských a společenských přinést jen a jen věda, „kvalifikované“, tedy „vědecky standardní“ poznání.

I když dnes víme, že víra v „hodinářův princip“ (jehož jinou verzí je teze: co zneužitá věda pokazila, jen opravdová věda může zase napravit) je sama poněkud mytická, přece jen zůstává vysoce pravděpodobným fakt, že postmoderní doba či postmoderní mentalita je mýtotvorbě zvláště příznivě nakloněna.

Podobně jako věda je i postmoderní „antivědecký“ étos typicky a specificky euroamerický. Jeden z nejvýznamnějších badatelů mýtů a mytologií, francouzský etnolog Claude Lévi-Strauss říká (v rozhovoru s D. Erinbonemem, 1994), že účast moderního člověka naší doby v mýtech a mýtotvorbě je „velkou výzvou rozumu“ – rozumu karteziánské vědy. A je-li karteziánská věda svou podstatou totožná s modernitou (nebo je-li modernita výrazem karteziánského rozumu), pak je nutně mýtus adekvátním projevem všech kulturně-sociálních tendencí, které jsou v rozporu – programovém či nevědomém – s „duchem modernity“, je tedy adekvátním vyjádřením antimodernismu, nonmodernismu a postmodernismu.

Platí-li, že mýty lidstvo tvořilo vždycky a všude, pak samozřejmě platí, že i modernita (navzdory svému scientistickému étosu) měla své mýty. Postmodernisté je nazvali „velkými vyprávěními“ (metanaracemi) a odsoudili je k smrti zapomenutím: nikdo přece už nevěří ve velká vyprávění (rozuměj: mýty) o rovnosti, svobodě, spravedlnosti, pozemském ráji... Každý, kdo se pokusil taková velká vyprávění uvést do života, přece skončil (pokud jím nebyl od počátku) jako škůdce lidského rodu nebo dokonce jako masový vrah...

Dva největší mýty 20. století – mýtus o sociální rovnosti a spravedlnosti vtělený v marxistickou doktrínu a komunistické hnutí a mýtus o rasové čistotě a nadřazenosti „árijské rasy“ vtělený v antroporasovou doktrínu a nacionálně-socialistické hnutí – se skutečně tragicky zkompromitovaly. Znamená to ale, že sny o „spravedlnosti a rovnosti“, „rovnosti, svobodě a bratrství“, ba sny o „nadřazenosti a privilegovanosti“ určité rasy, národa, náboženství, kultury nebo způsobu života přestaly v „kolektivním vědomí“ postmoderních časů existovat? Nejsou jen dřímajícími šelmami, které může probudit k životu šamanský buben nebo krysařova píšťala?

Konec velkých vyprávění modernity přece není koncem mytických časů, není koncem časů mýtotvorby. Postmodernita nám sama nabídla obratem ruky své vlastní mýty, z nichž nejznámější je Fukuyamův mýtus o „konci dějin“. Bylo by opravdu krásné, kdyby s pádem komunismu a vítězstvím „demokracie trhu“ opravdu dějiny skončily, rozumíme-li dějinami urputné lidské usilování o dosahování velkých a vznešených cílů. Ale dějiny možná skončily v optice bohatých a sytých lidí Severu, pro něž už žádná velká idea (Pravda, Dobro, Spravedlnost, Rovnost, Bůh, Vlast) nestojí za to, aby se pro ně obětoval byť jen zlomeček času, který je přece možné daleko příjemněji, tedy užitečněji strávit při počítačové hře, adrenalinových sportech nebo v shopping centru. Možná ale neskončily pro ty, kteří se pomalu dávají do pohybu z východu na západ a z jihu na sever, možná, ba rozhodně neskončily pro náboženské fundamentalisty...

Stačily dvě věže obchodního centra a několik tisíc mrtvých (přesně tolik, kolik denně umírá na silnicích a dálnicích bohatého severu), aby se zhroutil jiný postmoderní mýtus, mýtus o „postheroické společnosti“, o

společnosti, která nepotřebuje hrdiny, protože pro hrdinské činy přece není důvodu. Hrdinové žijí a jsou snad užiteční ve společnostech, které věří v jakési nadosobní ctnosti, v jakýsi řád, v jakousi závaznost jakýchsi univerzálních pravidel. Co ale s nimi ve společnosti, která v žádná nadosobní závazná pravidla nevěří, která je nechce a nehodlá dodržovat, ve společnosti, v níž je (téměř) vše dovoleno – a co ještě dovoleno není, nepochybně v dohledné době dovoleno bude. Protože všechny slasti je nutné stupňovat podobně jako stupňujeme rychlost a sílu zvuku. A bez ohledu na to, že tím pravděpodobně překračujeme všechny meze lidské přizpůsobivosti...

Nebezpečí a síla mýtu: mýtus je vyprávění

Postmoderní mentalita je ostatně mýtotvorbě náchylná ještě z jednoho nikoliv nepodstatného důvodu. Je-li mýtus vyprávěním (a mýtus vyprávěním vždycky a nutně je), pak postmodernismus se svým důrazem na „narativitu“, na vyprávění a na příběhy vytváří pro mýty velice dobrou živnou půdu. Ostatně v postmoderním myšlení je skutečně všechno „příběhem“: příběhem jsou dějiny a historiografie je vyprávěním příběhů, společnost zachytíme nejlépe v biografických vyprávěním, sociologie je tedy vyprávěním příběhů o tom, co lidé dělají, jak se baví a o čem sní, jak telefonují a jak vyprávěním „konstruují své mnohé identity“, biologie je velkým příběhem života a astronomie vyprávěním o... atd. Příběh ale je – opakujme to znovu, protože v tom je i síla i nebezpečí mýtu – vždycky zajímavější, „atraktivnější“, „svůdnější a srozumitelnější než jakékoliv náročné studium, než věda a metodické poznávání či dokonce experimentování.

Jsmo paradoxně sevřeni z jedné strany odmítáním racionality, „osvícenství“, „buditelství“, „vysoké kultury“, ale i prostého vědomí odpovědnosti, a na druhé straně slepou a nepřiznanou vírou, že překročíme-li všechny meze, věda nás zase uzdraví. Tatáž věda, kterou jsme ve jménu postmoderní mytologie strhli z jejích nadpozemských výšin, která nám však konec konců toto všechno umožnila: věda se ve svých důsledcích proměnila v mýtus.

Mýtus je „così mimo“ a něco „mezi“

Čím je mýtus tak přitažlivý pro člověka, který prošel elementárním (ba mnohem, mnohem vyšším) vzděláním, který disponuje informačními databázemi, jaké nikdy lidstvo nemělo k dispozici, který vede na dálku války, v nichž se jakoby neumírá, který se může téměř okamžitě spojit s každým místem na zeměkouli? Čím jsou přitažlivá ta povídaní, která stojí mimo pravdu a lež?

Právě a především tím, že stojí mimo pravdu a lež: mýtus nepodléhá žádnému známému kritériu pravdivosti. Síla mýtu je v jeho nejednoznačnosti. Mýtus může být současně pravdivý i nepravdivý, může obsahovat prvky vysloveně nepravdivé nebo naopak zřetelně pravdivé, může být směsicí pravdy a výmyslu, poznání a fantazie – mýtus, jak říká Barbara Szacka, nemusí být nepravdivý, ale jestliže dokonce veskrze nepravdivý je, není to jeho podstatnou vlastností. V mýty věříme a otázku jejich pravdivosti neklademe, protože je odpovězena samotnou vírou v mýtus.

Mýtus je nejen „mimo dobro a zlo“, mimo „pravdu a lež“, mýtus je také „mezi“: pohybuje se mezi tradicí (tradičními schématy, tradičními hrdiny, tradičním prostředím) a „žhavou současností“, mezi poezií a vědou

(mýtus není nutně poezií, ale pracuje s poetickou nadsázkou nebo s poetickými formami), mezi univerzalitou a specifíčností (proklamuje „obecné pravdy“ a „obecné hodnoty a normy“, současně ale – obvykle jejich prostřednictvím – vyjadřuje specifické potřeby a zájmy partikulárních, dílčích skupin, tedy národů, etnik, zájmových seskupení, společenských tříd, „utlačovaných“, „psanců této země“ atd.), mezi symbolem a logem (tedy také mezi jakousi logickou neprůhledností a zjevnou logickou strukturou atd.).

Toto postavení mýtu „mezi“ a „mimo“ jej nejen nesmírně atraktivizuje, ale současně jej znovu a znovu znejasňuje, činí jej nenapadnutelný čistě logickými prostředky: mírně nadsazeno – mýtus je logickým prostředkem prostě nevyvratitelný. Řečeno složitěji (s Karlem Popperem) – jen stěží lze uvést podmínky, které musejí být splněny, aby bylo jasné, že mytologický výklad neplatí, že je dokonce veskrze lživý, že je podvodný, že je...

Jednoduché odpovědi mýtu – tot' jeho základní funkce

Mýtus je přitažlivý tím, že nabízí jednoduché odpovědi na složité otázky. Netvrdíme tím, že mytologické struktury jsou jednoduché a že poznání skladby mytologických sítí a provázanosti toho, čemu se říká mytologémata, je nenáročné. Nikoliv – ale mýtus sám je pro toho, kdo v něj věří, odpovědí prostou a srozumitelnou. Velké mýty 20. století, ale i velké postmoderní mýty dávají odpovědi na věčné otázky lidstva. „Malé mýty“, které kdysi tak šťastně popsal Roland Barthes, dávají odpovědi na věčné otázky konkrétních jedinců – otázky po postavení člověka ve společnosti, po podmínkách životního úspěchu, pevného a trvalého zdraví nebo dokonce – jak ukazuje Zygmunt Bauman – nabízejí „strategie nesmrtnosti“.

Abychom pochopili, jak mýtus sociálně působí dnes a tady, je nezbytné uvést přehledně základní funkce mýtů (s vědomím, že ne každý jednotlivý mýtus plní funkce všechny: mýty jsou totiž „funkčně výběrové“). Tedy:

1. Mýtus nabízí ucelený výklad světa, zejména jeho proměn, dynamiky sociálních změn a jejich žádoucího směru, mýtus funguje jako „ucelený názor světový“. Tak fungovaly velké mýty minulosti, ale tak působily i velké mýty 20. století.
2. Mýtus nabízí orientaci ve složitosti světa. Tato funkce byla důležitá vždycky, ale dnes se její závažnost zvyšuje přímo úměrně tomu, jak se dějinný a sociální pohyb zrychluje (odtud taky „mýtus rychlosti“ jako specifický mýtus pozdní doby).
3. Mýtus posiluje víru v určité hodnoty a celé hodnotové struktury zejména tím, že odkazuje na jejich výjimečný původ, na jejich zvláštní poslání nebo dokonce „posvěcení“.
4. Mýty nabízejí emocionální a „duchovní“ podporu v momentech krize, ať už společenské nebo osobní. Odtud mytologizace například psychoanalýzy nebo užívání drog.
5. Mýty vytvářejí a zesilují pocity hrdosti, někdy pýchy na příslušnost k určité skupině, ať už etnické, náboženské nebo sociální či dokonce politické. Ilustrativně uveďme mýty rasové nadřazenosti, třídního původu nebo výjimečnosti politického či společenského poslání (mýtus o lidech „zvláštního ražení“, který je nespecifický v tom smyslu, že není původním výmyslem komunistické propagandy – funguje „univerzálně“).
6. Mýtus posvěcuje, sankcionuje (sanctus = svatý) výsadní postavení určitých skupin.

7. Mýty konečně povzbuzují k jednání tím, že staví na odív heroické vzory, příklady mimořádné obětavosti, ale i možných „skvělých výsledků“. Nikoliv náhodou O'Sullivan mluví o všech fašistických ideologiích jako o aktivistických mýtech.

8. Mýty konečně vyvolávají pocity tajemna, stávají se tak nezřídka srozumitelnými jen pro „zasvěcené“ a uspokojují odvěkou lidskou touhu po tajemnu (a někdy posilují i obavy z tajemného).

Musíme si stále uvědomovat, že mýty odpovídají na jakési konstantní lidské potřeby a fungují tím více a tím účinněji, čím větší je mezera mezi jedinci (či skupinami) s jejich potřebami a způsoby jejich uspokojování, jež nabízí věda, politika nebo filozofické či ideologické systémy. Vědecký výklad je vždycky únavně suchopárný a jeho osvojení vyžaduje vynaložení určitého intelektuálního úsilí. Mýtus nic takového nežádá: tak třeba dánnikenovský mýtus má na všechno odpovědi „vědecké“, současně atraktivní a jednoduché.

Nezapomeňme konečně, že mýtus je atraktivní a srozumitelný vždycky jen určitým skupinám (jimž je „určen“ nebo které si jej „vybraly“). Pro ostatní může být nejen nesrozumitelný, ale dokonce pobuřující. Mýty tak na jedné straně spojují, na druhé straně radikálně a zásadně rozdělují.

Mytizace a demytizace mýtu

Málokterý národ má to všechno ve svých nedávných dějinách tak hezky pohromadě jako my – Češi. Jedním z našich jistě nejslavnějších mýtů byl mýtus vytvořený Rukopisem královédvorským a Rukopisem zelenohorským. Tvůrci těchto falz v dobré snaze posloužit národu (všechno a vždycky se na počátku činí „v dobré vůli“) vytvořili mýtus: zalidnili do té doby prázdnou krajinu českého dávnověku konkrétními lidmi („personifikace“ je jeden z běžných mýtotvorných postupů), zasadili tam konkrétní události a to vše podali jazykem starodávným, ale co naplat – krásným.

Když v roce 1882 přijel Masaryk do Prahy, již stálo Národní divadlo. Tento stánek českého národního sebevědomí je ale současně jedinou velkou oslavou rukopisného mýtu, na jehož „popularizaci“ se kromě Hanky podílel stejně tak Josef Mánes jako Josef Myslbek, stejně tak Mikoláš Aleš jako František Ženíšek, ba dozajista i Bedřich Smetana. Rozbít mýtus o pravdivosti (tedy dějinné zakotvenosti) Rukopisů znamenalo tak dotknout se nejen „jakéhosi textu“, ale celé nadstavby, kterou vlastenci čeští nad nimi zbudovali – znamenalo to rozbít mytizovaný mýtus, rozvrátit víru v jakýsi mýtus na druhou.

Toho úkolu, jak známo, se ujal Masaryk, nikoliv ovšem sám. Týž Masaryk, který se sám stává předmětem mytologizace. Říkalo se tomu „masarykovská“ či „tatíčkovská“ legenda: ten „zrádce národa“, který si dovolil sáhnout na rukopisné posvátno, se sám stává symbolem, legendou, mýtem. Mýtem, který plní (zhruba) tutéž funkci, jakou plnil mýtus rukopisný...

A zase nebylo konec konců nic snazšího než masarykovský mýtus začít rozbíjet tam, kde byl a je napadnutelný. Komunistické propagandě se to podařit nemohlo – masarykovský mýtus byl silnější než komunistická mytologie a lidé raději věřili v humanitu, demokracii a svobodu (včetně „mýtu První republiky“) než v historickou nevyhnutelnost diktatury proletariátu...

Shrnuto a podtrženo:

1. Tvorba mýtu: Rukopisný podvrh, který má posílit sebevědomí národa a spolupodílet se na tvorbě národního vědomí.

2. Mytizace mýtu („mýtus na druhou“): Rukopisy vzhledem ke své „nezastupitelnosti“ se samy stávají mýtem – neví se už ani řádně, co v nich je, ale věří se, že je to „dobré“ a proto nenapadnutelné.

3. Demytizace mýtu: Důkazy, že Rukopisy jsou podvržené a o podvrh se přece sebevědomí žádného národa nemůže opírat.

4. Věčná životnost mýtu: Vědecký důkaz nestačí, Rukopisný mýtus žije dodnes a má stále své stoupence a vyznavače.

5. Mytologizace demytologizátora: Bojovník proti národnímu mýtu se sám stává mýtem a vyplňuje tak jakési prázdno, jakési „mytologické vakuum“.

Atd., atd. Podobné schéma lze uplatnit konec konců ve vztahu k téměř každému mýtu. Mýtus čisté rasy nevyvrátíte žádnými vědeckými důkazy – jako mýtus jej nevyvrátíte, protože je „mimo pravdu a lež“. Žádnými historickým argumenty nevyvrátíte leninský mýtus, protože jako mýtus bude fungovat v hlavách těch, kdo v něj chtějí (a potřebují) věřit. Kennedyovský mýtus nevyvrátíte ani sebedůmyslnější „historickou rekonstrukcí“ toho, jak to vlastně bylo. Bude žít stejně jako mýtus beatlesovský či lennonovský. Ostatně ono slavné zvolání Lennon je náš Lenin je vlastně – co? Jeden mýtus střídá druhý...

Můžeme se samozřejmě ptát, co všechno dobrého a zejména zlého může mýtus a víra v něj způsobit. Kołakowski říká, že se neustále pohybujeme mezi existencí mýtů a stejně jak silnou potřebou sebeobrany před nimi. Existence mýtů totiž paradoxně uspokojuje dvě zdánlivě protichůdné „potřeby“: potřebu tajemna, neurčitosti a nejednoznačnosti, na niž odpovídá existence mýtů sama, ale i potřebu racionality, srozumitelnosti, pochopitelnosti a řádu, na niž odpovídají všechny pokusy demytologizační.

Je svým způsobem příznačné, že společnost, která u nás bojuje zejména s pseudovědeckými výklady, s „paravědou“ a s novými kulty založenými na mýtech se jmenuje – Sisyfos. Vědci bojující proti mýtům se vypůjčili název z jednoho nejslavnějších antických mýtů, mýtu o hrdinovi, který nikdy nemůže skončit svou prací. Asi věděli, co činí.